

Net of geen net (1)

'Veiligheid is voor mij altijd belangrijker dan toneelbeeld'

Bij valgevaar moet er een vangnet over de orkestbak. Maar wat als er artistieke redenen zijn om hiervan af te wijken? Welke zijn die redenen? Hoe moet het ontvangende theater handelen? Eric Blom van het Nederlands Dans Theater beschrijft de kwestie vanuit zijn gezelschap, Sebas van Haperen geeft zijn visie vanuit de Stadsschouwburg Utrecht.

Een net over de orkestbak is overal gebruikelijk. Op de foto een voorbeeld uit Engeland.

| DOOR: SEBAS VAN HAPEREN |

In juli 2009 schreef ik in Zichtlijnen 125 een artikel over het vangnet boven de orkestbak van de Stadsschouwburg Utrecht. Het jaar daarvoor had de Arbeidsinspectie een kleine tweehonderd evenementen, theaters, concertzalen, gezelschappen, orkesten en poppodia bezocht. Dit om te achterhalen of het Arboconvenant Podiumkunsten (2002-2007) tot verbetering van de werkomstandigheden in onze branche had geleid en om te controleren of de gemaakte afspraken werden nageleefd. In de Stadsschouwburg Utrecht constateerde de in-

Arbowet

Artikel 19

Samenwerkende werkgevers

1. Indien in een bedrijf of een inrichting verschillende werkgevers arbeid doen verrichten, werken zij onderling op doelmatige wijze samen teneinde de naleving van het bij of krachtens deze wet bepaalde te verzekeren.
2. Alvorens werkzaamheden behorende tot een bij algemene maatregel van bestuur aangewezen categorie aanvangen zorgen de werkgevers ervoor dat schriftelijk is vastgelegd op welke wijze zal worden samenge-

spectie een overtreding. En die constatering was bepaald niet vrijblijvend. 'Doordat de orkestbak ten opzichte van het toneel drie meter omlaag kan,' schreef de inspectie, 'ontstaat er valgevaar voor de medewerkers op het toneel. U dient dit op te heffen door het spannen van een vangnet boven de orkestbak op het moment dat deze in gebruik is.' Hierbij werd verwezen naar artikel 3.16 van het Arbeidsomstandighedenbesluit (AOB). In Zichtlijnen beschreef ik destijds hoe we dat hebben opgelost. Het komt erop neer dat we, indien de orkestbak is gezakt, een vangnet over de volledige breedte en diepte spannen. Probleem opgelost? Niet helemaal. Stadsschouwburg Utrecht krijgt regelmatig het verzoek van gezelschappen om het vangnet niet te gebruiken. De aangevoerde argumenten variëren, maar zijn meestal artistiek van aard. Het vangnet zou het beeld verstoren. Of de orkestbak maakt op de één of andere manier deel uit van de enscenering. Hoe moet ik daar nu mee omgaan?

Grijs gebied

Volgens artikel 19 van de Arboret zijn de ontvangende theaters samen met de gezelschappen verantwoordelijk voor het welzijn van de medewerkers op de werkvloer. Volgens diezelfde wet moeten we door samenwerking zorgen dat hetgeen in de wet is vastgelegd wordt nageleefd. Als het over valgevaar gaat is artikel 3.16 van het AOB van belang. Juist voor de situatie waarin wij op het toneel werken, laat dit artikel echter ruimte voor discussie en verschil in interpretatie. Lid 1 laat er geen mis-

verstand over bestaan dat je bij valgevaar altijd maatregelen moet nemen, bij voorkeur het plaatsen van hekken, relingen of andere voorzieningen. Lid 2 zegt dat dit onvoorwaardelijk moet gebeuren bij 250 cm hoogteverschil. Maar als het plaatsen van hekken en leuning niet mogelijk is (zoals op het toneel doorgaans het geval is), dan moet je volgens Lid 4 toch bij voorkeur zoeken naar collectieve valbeveiliging, zoals bijvoorbeeld een vangnet. Bij een hoogteverschil van 250 cm of meer komt er dus zonder discussie een vangnet, zie Lid 2. Onduidelijk is echter vanaf welk hoogteverschil er werkelijk sprake is van het in Lid 1 bedoelde valgevaar. Een hoogteverschil van 85 cm (de hoogte van het toneel ten opzichte van de zaalvloer) wordt doorgaans door iedereen als een gering risico gezien en levert zelden discussie op. Maar hoe zit dat met 150 of 200 cm? Of is dit afhankelijk van de specifieke omstandigheden? Dit maakt de discussie er in de praktijk niet eenvoudiger op. We betreden een grijs gebied. Wanneer betreft het een aanvaardbaar risico? Desgevraagd gaf de inspecteur van de Arbeidsinspectie mondeling aan dat altijd 'in de geest van de wet' gehandeld dient te worden. In de praktijk betekent dit dat je samen met de andere werkgever moet bepalen wat een aanvaardbaar risico is. Dat is lastig als de interpretatie van de wet uiteen loopt en de belangen en prioriteiten verschillen.

Dilemma voor het theater

De eis die de Arbeidsinspectie stelt, zie de tekst uit 2009, legt extra druk op de ver-

antwoordelijkheid van het theater en is ook gericht aan de theaters omdat zij nu eenmaal over een orkestbak beschikken. De Arbeidsinspectie stelt feitelijk dat bij gebruik van de orkestbak een vangnet geplaatst dient te worden. Ik heb de neiging zelf strikt beleid voor het gebruik van het vangnet te ontwikkelen, ook voor situaties waarin verschillende interpretatie van de wet mogelijk is. Veiligheid is voor mij altijd belangrijker dan een toneelbeeld. Ik begrijp de reizende collega's heel goed als ze vragen hebben bij de grenzen die ik wil stellen. Ik begrijp dat het gezelschap ook veilig wil werken, maar dat de voorstelling nu eenmaal vraagt om een orkestbak zonder net. Dat plaatst het theater voor een dilemma.

Ik vind het risico dat iemand een val van 2 meter kan maken niet acceptabel. Hetzelfde geldt voor objecten die mogelijk in de orkestbak kunnen vallen. In die zin snap ik wat bedoeld wordt met 'in de geest van de wet' en wil ik maatregelen nemen. Maar op welke gronden kan Stadsschouwburg Utrecht een grens bepalen? Tot slot: regelmatig word ik gesterkt in mijn opvatting dat een net boven de orkestbak hoe dan ook de veiligheid ten goede komt, als ik een woordvoerder van een reizend gezelschap aan de lijn krijg die eenvoudigweg stelt: 'Dat net boven de orkestbak is wat ons betreft een eis.' ◀

Sebas van Haperen is Hoofd P&O, theatertechniek & gebouwbeheer van de Stadsschouwburg Utrecht

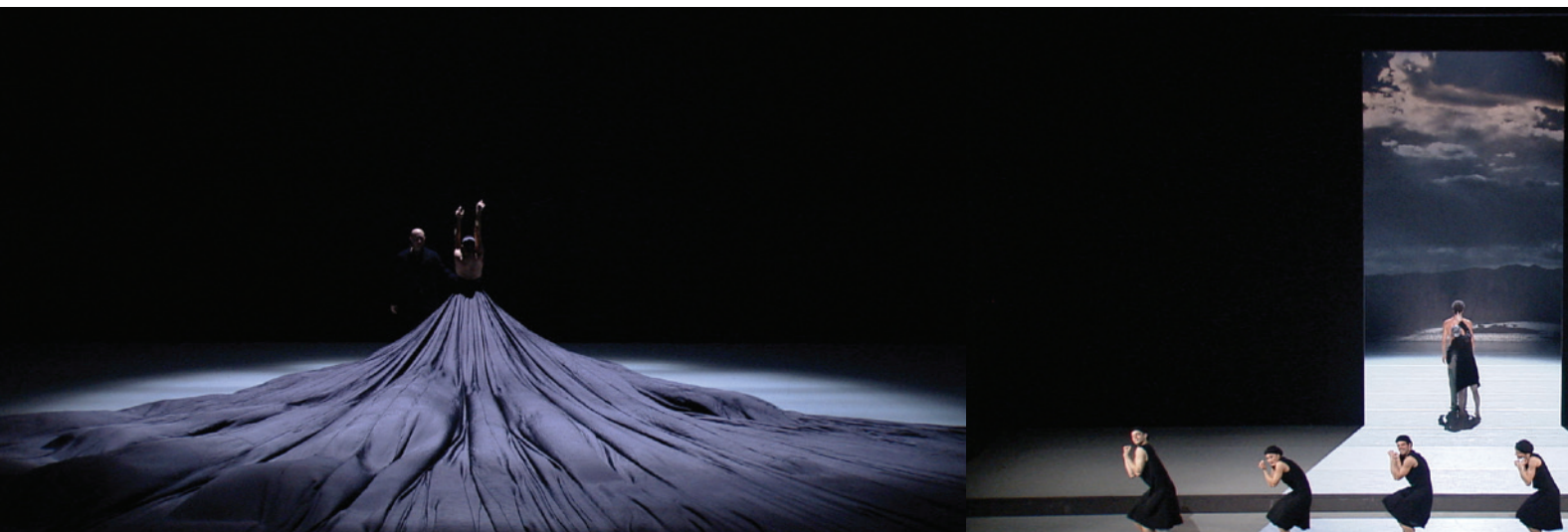
werkt, welke voorzieningen daarbij zullen worden getroffen en op welke wijze op die voorzieningen toezicht zal worden uitgeoefend.

Arbeidsomstandighedenbesluit Artikel 3.16 Voorkomen Valgevaar

1. Bij het verrichten van arbeid waarbij valgevaar bestaat is zo mogelijk een veilige steiger, stelling, bordes of werkvloer aangebracht of is het gevaar tegengegaan door het aanbrengen van doelmatige hekwerken, leuning of andere dergelijke voorzieningen.

2. In elk geval moeten maatregelen tegen valgevaar worden genomen indien sprake is van risico verhogende omstandigheden, openingen in vloeren, of als het gevaar bestaat om 2,5 meter of meer te vallen.
3. Het eerste lid is niet van toepassing bij arbeid op een ladder of trap die op een veilige wijze als bedoeld in artikel 7.23 kan worden verricht.
4. Indien de in het eerste lid genoemde voorzieningen niet of slechts ten dele kunnen worden aangebracht of indien het aanbrengen of wegnemen daarvan grotere gevaren meebrengt dan de arbeid ter beveiliging waarvan

zij zouden moeten dienen, zijn ter voorkoming van het gevaar voldoende sterke en voldoende grote vangnetten op doelmatige plaatsen en wijze aangebracht of worden doelmatige veiligheids gordels met vanglijnen van voldoende sterkte gebruikt dan wel worden andere technische middelen toegepast, die ten minste een zelfde mate van beveiliging van de in het eerste lid bedoelde arbeid geven. Daarbij hebben maatregelen gericht op collectieve bescherming de voorrang boven maatregelen gericht op individuele bescherming.

Het hoogteverschil met de podiumvloer wordt gebruikt in de choreografie en het toneelbeeld. | FOTO: © JAN-JORIS BOS |

Net of geen net (2)

'Een vangnet is niet altijd nodig of wenselijk'

| DOOR: ERIC BLOM |

Het Nederlands Dans Theater gebruikt de orkestbak voor choreografische doeleinden. Wij hebben diverse balletten op het repertoire waarin dansers opkomen via de orkestbak of er juist in verdwijnen. Soms gebeurt dat middels een trap, soms ook door tijdens een ballet een danser in de bak te laten 'vallen' of te laten zakken. Indien nodig worden daarbij valzakken gebruikt. De orkestbak staat dan meestal op 1,5 tot 2,5 meter beneden de toneelvloer, waarbij een diepte van 1,5 meter onze voorkeur heeft. Daarnaast maken we ook wel gebruik van de extra diepte die de orkestbak biedt, door deze op minimaal 30 centimeter onder de toneelvloer te laten staan. Hiermee ontstaat het mooiste toneelbeeld. Helaas kan deze 30 cm al valgevaar betekenen. En verder ge-

bruiken we de bak incidenteel om lichtarmaturen te plaatsen. Kortom, bij onze dansvoorstellingen is het gebruik van een vangnet soms ongewenst en soms onmogelijk. Uiteraard gebruiken wij de bak niet op deze wijze als er een orkest speelt: dan is een vangnet geen probleem. En soms richt een theater het verzoek aan ons om de bak vrij te geven, zodat ze de stoelen kunnen verkopen. Wij houden daar terdege rekening mee, ondanks de slechtere zichtlijnen op die plaatsen. Voor een aantal balletten hebben we een alternatieve oplossing bedacht als we de orkestbak niet kunnen gebruiken of als er gewoon geen orkestbak is, zoals soms in het buitenland.

Ervaring in eigen huis

Het Nederlands Dans Theater is vaste bespeler van het Lucent Dans Theater.

Vroeger was dit ons eigen theater, nu wordt dit beheerd door de Stichting Exploitatie Muziektheater, met een eigen technische organisatie en eigen verantwoordelijkheid. Op de bouw dag coördineren de dienstdoende stagemanagers/ toneelmeester van de SEM en het NDT de bak. Uitgangspunt is dat de bak niet eerder naar beneden gaat dan strikt noodzakelijk. Is de bak naar beneden dan is er altijd een afzetting. Vlak voor aanvang van de voorstelling wordt deze afzetting weggehaald. Na afloop wordt deze direct teruggeplaatst.

Informatie, ervaring en oefening

De dansers, technici en artistieke staf van het Nederlands Dans Theater zijn goed geïnformeerd en op de hoogte van de specifieke omstandigheden en risico's bij het gebruik van de orkestbak. Dansers

hebben hier grote ervaring mee. Met de dansers wordt altijd geoefend op de specifieke omstandigheden. Bij hun aankomst in het theater wordt nogmaals geattendeerd op de specifieke risico's. Indien nodig wordt de choreografie dusdanig aangepast dat de veiligheid gewaarborgd is. Bijvoorbeeld door voldoende afstand tot de randen te houden, of richting de deuren en gangen met de weg naar toneel. Het te bezoeken theater wordt vooraf op de hoogte gebracht van wat wij precies gaan doen. Indien gewenst werken we daarbij ook met filmpjes om te laten zien wat er gaat gebeuren.

Artistieke overwegingen

Wij als Nederlands Dans Theater staan bekend, naast de kwalitatieve en hoogstaande dans, om ons toneelbeeld. Choreografen willen graag de barrière doorbreken tussen toneel en zaal, dus de dansers zo dicht mogelijk bij het publiek brengen. Bijvoorbeeld om de mimiek zichtbaar te maken of een dialoog aan te gaan. Of om naast de op- en afkomsten vanaf de zijkant of achterkant, extra theatrale elementen toe te voegen. Wij hebben bijvoorbeeld een opkomst van een danseres uit de bak met een extreem grote jurk. De danseres wordt aan de

zijkant begeleid door twee volgers die de sleep mee uit de bak helpen. Daarnaast is er het ballet *Schmetterling* waar op een indrukwekkende wijze een groep dansers langzaam wegzakt in de bak.

Ervaringen in binnen- en buitenland

Bij een ballet als *Schmetterling* stellen we het theater vooraf altijd op de hoogte. Ter verduidelijking sturen we ze dan ook via WeTransfer een opname, waarop het theater precies kan zien wat er gebeurt. In het buitenland hebben we over het algemeen geen enkel probleem met het op diepte zetten of laten zakken van de bak. Wat wel regelmatig in het buitenland naar voren komt is het mogen verkopen van de stoelen op de orkestbak. De enige discussie die we de laatste jaren hebben gehad, met name in Nederland, is het laten zakken van de bak met dansers er op. De bak zakt tijdens dit effect tot maximale diepte. Voor Nederland hebben we daarom een inventarisatie gedaan bij de theaters waar wij spelen. De afmeting van de bak in deze theaters is bij ons bekend, meestal bestaat hij uit 1 deel, soms uit 2 delen. In het buitenland komen we bakken tegen die uit veel meer afzonderlijke delen of segmenten bestaan. Ook

inventariseren we wat de wijze van bediening is, de maximale bakdiepte, de tijdsduur/snelheid van bewegen en specifieke problemen zoals geluid, vergrendeling, afklemgevaren, deuren en dergelijke. Zo zijn wij van beide kanten goed op de hoogte en weten we vooraf of het theater ermee instemt dat personen (dansers) tijdens de voorstelling in de orkestbak zakken, vallen of klimmen. Met de theaters die daar moeite mee hebben treden we in overleg. Tot op heden is het niet één keer voorgekomen dat we een scène niet hebben kunnen uitvoeren. ◀

Eric Blom is Hoofd Technische Dienst van het Nederlands Dans Theater

Wat is uw eigen ervaring? Wat vindt de arbeidsinspectie?

Herkent u de hier beschreven problematiek? Wat zijn uw eigen ervaringen? Sebas van Haperen en Eric Blom horen dit graag. Zij willen de discussie aangaan en de problematiek in 2013 ook aan de arbeidsinspectie voorleggen. Reacties kunt u richten aan Zichtlijnen of een van de auteurs.